

De prijs van roekeloosheid

MARCIA LUYTEN

Eindelijk velde Mark Rutte een finaal oordeel. Kerst is in een jaar zo zwaar als dit 'extra belangrijk', zei de premier gisteravond. Als gevolg van corona 'bijna tienduizend lege stoelen aan de kersttafel.' Hij vroeg: 'Wat kunnen we?' Allemaal wisten we: niet meer. En dat hebben we te wijten aan ons eigen gedrag.

Een mens gaat zich misschien afvragen wat er is gebeurd nadat op 29 mei onze R zijn laagste notering had behaald (0,48), om daarna in vlammen op te klimmen tot ons publieke leven weer lusteloos is verlamd. Wat ging er mis, nadat we deze zomer een zeker gevoel van tevredenheid, triomf haast, toelieten.

Willem Feenstra, die in maart voor deze krant verslag deed vanuit een met corona overladen Amphiaziekenhuis in Breda, zat afgelopen week in Brabant bij de GGD. Daar sprak hij met Lisa van der Tuin van het bron- en contactonderzoek. Haar gesprekken met jongeren die besmet terugkwamen van zomervakantie waren 'bijna hallucinant'. Ze vertelden over volle stranden, dampende nachtclubs en de drukte bij het ontbijtbuffet. Jongeren die op vakantie ziek werden, gingen gewoon mee stappen. En daarna in het vliegtuig naar huis.

Het mocht en het kon. De jongeren denken: ik ben er klaar mee, ik word toch nauwelijks ziek. En dus belde

Van der Tuin de ene na de andere besmette vliegtuigrij na. Wat denken hun ouders? Het mocht en het kon. Zo trokken ook hordes de winkelstraten door op zoek naar koopjes. De kostprijs van dat gedrag is voor het collectief.

Controle over een virus als corona vereist controle door iedereen. Laten we aannemen dat drie mechanismen ons gedrag sturen: eigen-belang, geweten en begrenzing van buiten. Het eigenbelang van enkelen werkt tegen het collectief: morgen sluiten de cafés, snel nog even naar de kroeg voor een polonaise. Zo was het individu de afgelopen vijftig jaar vooral bezig met ontremming en het (bot)vieren van zijn eigen kleine vrijheid; waar Tocqueville al voor waarschuwde: ses petits et vulgairs plaisirs. Over geweten valt moeilijk iets te zeggen, maar zelfsturing is tot nog toe geen succes. In het naleven van de regels houden mensen er hun eigen waarheid op na. Rest niks anders dan handhaving. Onverantwoordelijk gedrag moet een hogere prijs hebben.

Daarvoor hebben we de staat. Alleen Mark Rutte kan fout gedrag begrenzen. De overheid die vastberaden tientallen miljarden op tafel legt om bedrijven overeind te houden, blijkt onduidelijk en permissief als het om het beheersen van de pandemie gaat. Dat de minister van Justitie op zijn eigen bruiloft alle coronaregels schond, leidde letterlijk tot een lagere prijs voor een overtreding.

In Noorwegen wordt het niet naleven van de regels zwaar bestraft. Een medisch secretaresse die na bezoek aan haar vriend in Engeland niet in quarantaine

ging, zit 24 dagen in de gevangenis. Het land telt 359 coronadoden. Met Kerst mogen tien mensen op bezoek komen.

Maar Rutte wil niet de baas spelen, zo liet hij tijdens de uitbraak weten. 'Het is toch geen kinderspeeltuin.' Hij doet een appèl op de zelfbeheersing van burgers en noemt gebrek aan handhaving 'pragmatisch'.

Maar in een pandemie is niet halfslachtige zelfsturing maar duidelijk leiderschap pragmatisch. Hij en zijn kabinet zijn de enige die roekeloosheid kunnen beprijzen en de moral hazard terugbrengen.

Gedrag dat het algemeen belang schaadt, moet niet zonder gevolgen blijven. Het is ieders recht zich niet te vaccineren tegen covid-19, maar het collectief mag daar geen schade van ondervinden. De coalitie vaccinatieweigeraars groeit. Duitsland-correspondent Sterre Lindhout zag ze in Leipzig in dezelfde anticoronademonstratie: 'in wol gehulde antroposofen en 'klassieke nazi's' met kale hoofden. 'En hier en daar zwaaiden mensen met een klein vlaggetje met de letter Q, teken van QAnon, een van oorsprong Amerikaanse complottheorie over een wereldelite van pedofielen die in het geniep kinderbloed drinken.'

Antroposofen en nazi's, bien étonnés de se trouver ensemble. Voor allebei zou straks kunnen gelden: zonder vaccin geen toegang tot publieke ruimten als restaurants, cafés en theaters. Het welbewust nemen van het risico zou kunnen worden doorberekend in een verhoogde premie voor de ziektekostenverzekering.

Wat uiteindelijk de motieven waren van het kabinet om in de zomer volle vliegtuigen jongeren naar vakantie-eilanden te vliegen en een tweede golf te importeren, zal later een parlementaire enquête moeten uitwijzen.

Marcia Luyten is journalist en schrijver.